

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

Sped. in abb. post. II gruppo

NAROČNINA :
Za Italijo: polletna 600 lir -
letna 1000 lir - Za inezemstvo:
polletna 800 lir - letna 1500 lir
Oglas po dogovoru.
Posamezna številka 50 lir

Leto XVI - N. 13 (328)

Udine, 15. julija 1965

Izhaja vsakih 15 dni

MIR POGOJ NAPREDKA

Ob letošnjem Dnevu borca, ki so ga 4. julija obhajali po vsej Jugoslaviji, je podpredsednik republike in predsednik zveznega odbora Zveze združenja borcev NOV Aleksander Rankovič naslovil na borce narodnoosvobodilne vojne posebno poslanico.

Uvodoma se je spomnil dogodkov pred dvajsetimi leti, ko je bila izbojevana zmaga nad fašizmom. Velikanske žrtve — je rečeno v poslanici — ki jih je dalo človeštvo, soočeno z najbolj brezobzirno hitlerjevsko agresijo in z željo, da zasužni ves svet. Ni sta bili ogroženi samo svoboda in neodvisnost narodov, marveč tudi obstanek človeštva, saj so bili ljudje in celi narodi brezobzirno in načrtno uničeni. Ko obujamo spomine na te usodne dni, se moramo vnovič spomniti, da je edino združevanje sveta v organizirano fronto za boj proti hitlerjevskim osvajalcem rešilo človeštvo pred uničenjem. To je izkušnja in zgodovinska poslanica, ki je gotovo ne bo pozabil noben narod.

Nato govori Rankovič o juškem boju jugoslovenskih narodov na strani vseh svobodoljubnih držav med zadnjo vojno, o povojni izgradnji jugoslovenskega gospodarstva, o uveljavljanju sistema družbenega samoupravljanja in neposredne socialistične demokracije ter pri tem posebej poudarja vodilno vlogo bivših udeležencev narodnoosvobodilnega boja. Govorec o mednarodnem položaju pa ugotavlja:

Trdno verujemo, da je politika miroljubne in aktivne koeksistence, ki jo danes sprejema čedalje več držav in narodov, edina alternativa vojni in da je mir dandanes pogoj ne le vsakega napredka, temveč tudi obstanka človeštva. Zato se Jugoslavija skupno z vsemi miroljubnimi in demokratičnimi silami na svetu dosledno in najaktivneje bojuje za zmanjšanje napetosti, za miroljubno reševanje spornih problemov in za zagotovitev enakopravnih mednarodnih odnosov ter svobodnega razvoja vsakega naroda.

Nov tečaj dinarja

Jugoslovanska vlada je sprejela sklep o posebnem turističnem tečaju dinarja v plačilnem prometu z inozemstvom. Po tem sklepu se je 1. julija dvignila cena dolarja od 750 na 1000 dinarjev. V skladu s tem 33,33-odstotnim povečanjem se je dvignila cena tudi ostalih tujih valut.

V izjavi, ki jo je dal v zvezi s tem novim tečajem dinarja, je predsednik zveznega odbora za turizem dr. Jože Brilej izrazil prepričanje, da bodo ti in se drugi ukrepi daleč veliko spodbudo za nadaljnji razvoj turizma. Jugoslavija razpolaga danes z nad 300.000 posteljami, od katerih je okrog 110.000 v hotelih, kar bo omogočilo, da se urešči letoski načrt o občutnem povečanju obiska tujih turistov.

Da bi se začitila realna vrednost hranilnih vlog, je zvezni izvršni svet sprejel sklep, po katerem bodo banke na vse redne vloge od 1. julija dalje, poleg dogovorjene obrestne mero, zaračunale še dodatno obrestno mero, ki bo v skladu s povprečnim povečanjem cen na drobno v šestmesečni dobi.

VAŽEN SESTANEK SINDIKALISTOV V RIMU

Rabeljski rudnik pod upravo dežele ali podjetja z državno udeležbo AMMI?

Problem nameravajo rešiti tako, da bodo dali rudnike še vnaprej v upravo državnemu podjetju AMMI. Udeleženci so zahtevali, naj se izvedejo programske obvezne in popolnom preuredi rudniški sektor

Lahko rečemo, da je skoraj ni številke, v kateri se ne bi naš list direktno ali indirektno zavzemal za usodo rabeljskih rudnikov in zato poročamo tudi danes, da so se pretekli teden na sindikalnem uradu Generalne italijanske delavske konfederacije (C.G.I.L.) sestala tajništva delavskih zbornic in pokrajinskih rudarskih sindikatov iz Vidme in Cagliari, da so razpravljali prav o svinčeno-cinkovem sektorju.

Glavni cilj sindikalistov je bil ta, da bi dali rabeljske rudnike v upravo ustanovi AMMI, ki je podjetje z državno udeležbo. To rešitev svetujejo sindikalisti radi tega, da bi nihče ne vplival na svinčeno-cinkov sektor.

Pri razpravi se je tudi ugotovilo, da je neobhodno potrebno preurediti rudniški sektor, to tudi zato, ker bo v kratkem poteka doba izolacije rudniškega sektora v okviru evropskega skupnega tržišča (MEC) in ker ima ta tudi obveze z monopolističnimi družbami (Montecatini-Pertusola). Kljub zakonu o povisjanju kapitala za 9 milijard in 800 milijonov za izvedbo organskega programa, na katerega se sklicuje zakon, državno podjetje AMMI še ni začelo izvajati programa in je na ta način povzročil, da je prišlo do mednarodnih zapadlosti z rudniki in topilnicami, ki morejo tekmovati na mednarodnih tržiščih.

Zato so ugotovili, da AMMI v takem stanju ne tvega samo, da ne bo upravljala svinčeno-cinkovega sektorja, ampak da bo celo podlegla privatnim monopolističnim iniciativam. Zaradi tega so udeleženci poudarili vlogo in funkcijo, ki jo mora opravljati družbeno podjetje v smeri za po-

Rabeljski rudnik in nekatere njegove zunanje opreme - Na levi končni predel rudarskega naselja

spešitev svinčeno-cinkovega sektorja, rudarske dejavnosti na splošno in v oni, ki zadeva predelavo rude.

Ta razvoj in ta funkcija pa zahtevata, po mnenju sindikalistov, da dežela Furlanija-Julijskih Benečija odstopi rabeljski rudnik podjetju AMMI, ki je edino državno specializirano podjetje v svinčeno-cinkovem sektorju in kot tako zmožno zagotoviti javnost upravljanja tega rudnika.

Smatriali so za potrebno tudi, da naj AMMI ustanovi deželne družbe za avtonomno upravljanje tozadnih produktivnih sektorjev v Sardiniji in v Furlaniji-Julijskih Benečijah z direktno udeležbo obeh dežel s posebnim statutom.

Sindikalisti so ob koncu še zahtevali, naj se takoj izvede raz-

vjni program AMMI tako na področju rudniških raziskovanj in izkoriščanj kot na področju predelave rude z izgradnjo lastnih topilnic, ki manjkajo prav v Rabljah.

Po diskusijah so rudarji in njihovi sindikati prosili ustanovo AMMI in ministrstvo za državne udeležbe za sestanek, da bodo razpravljali o razlogih zakaj so zakanjeni s programske obvezami.

Mi bi na tem mestu želeli, da bi se problem rabeljskih rudnikov rešil kar najbolje v korist delavcev in dežele in upamo, da bo z novo ureditvijo svinčeno-cinkovega sektorja in z izgradnjo topilnice prišlo tudi do večje zaposlitve delavcev iz naših krajev, ki morajo sedaj hoditi po svetu za kruhom.

Furlanijo in naše kraje zajelo hudo neurje

Toča in hud veter napravila velikansko škodo - Najbolj prizadeta furlanska nižina. Veliko škodo utrpela tudi Beneška Slovenija: v Čenti, Nemah in Ahtru prišli ob ves pridelek - Plazovi in sneg v hribih

Nedelja 4. julij in četrtek 8. julij sta dva dneva, ki jih Furlani, posebno tisti, ki obdelujejo zemljo in se celo leto trudijo ze pridelke, s katerimi se bodo preživili, ne bodo tako lahko zbrisali iz spomina. Tiste dni je namreč zajelo vso Furlanijo in še prav posebno furlansko nižino izredno hudo neurje, kakršnega ne pomnijo že pol stoletja. Bila je naravnost apokalipsa, neke vrste razdejanje. V visokih hribih so se trgali plazovi in zapadel je tudi sneg.

Še to nam je manjkalno po splošni krizi (ki jo sedaj imenujejo, da zvoni lepše, »konjunktura«, beseda, ki nima prav nič skupnega s pomenom »kriza«), da je nastalo ekonomsko stanje v videmski pokrajini, ki spada po uradnih podatkih med najbolj revne v Italiji, še bolj zaskrbljajoče.

V nedeljo 4. julija, okoli 23 ure, ko je že večina ljudi spala, je atmosferska besnот napadla in razdrobila oziroma odnesla s seboj in uničila vso vegetacijo okoli Ogleja in Terza pri Ogleju, kjer je na posestvu kmetja Luigija Cossaria toča oslepila in omamila vse gosi, ki so bile na dvorišču. Padala je toča debela kot litome in jo je nasulo za dvajset centimetrov na debelo.

Na vinskih trtah, ki so bile v bujnih rastri in na drevju ni ostalo niti enega lista; ni ostalo niti jagode na izklesenih grozdih, niti zrna žita na klasu in ne enega sadeža na drevesu; skratka, ostalo ni ničesar. Vihar pa je izkoreninil tudi debela in stara dre-

vesa: nastala je prava pusta zimska slika.

O, ko bi kdo videl po neurju obraže teh ubogih kmetov; v manj kot pol ure so prišli ob vse.

Povsod samo opustošenje in za njim obup obdelovalcev zemlje v vsaki držini, ki jo je prizadela uničevalna furija elementov, katere ne more nihče zaustaviti.

— Kaj smo vendarle storili, da nas tepejo toljki nadloge — vprašujejo eden drugega ubogi kmetje.

— Kdo je krije naše propasti — in toljko drugih takih ganljivih stavkov se je slíšalo in ki so dali človeku misli marsikaj: — Zakaj moramo zastonj delati; na koga naj se obrnemo, da se to ne bo več dogajalo?

Drugi orkan je divjal ogrog 17 ure, v četrtek 8. julija in je trajal dobrih

štirideset minut in zajel še druge predel Furlanije, všečki zapadno Beneško Slovenijo.

V Vidmu, kjer je veter prevrnil celo kamion mestnih stražnikov, je voda vdrla v stanovanja in veter je odnesel nešteto dimnikov, strešne opeke in televizijskih anten. V Drevoredu Palmanova je vihar izruval drevesa in pololom debele veje; skoraj do Palmanovskih vrat so ležale po tleh platane in onemogočale promet. Na lice mestna so morale priti z vso naglico motornih žage in gasilskih črpalk.

V okolici Muzzane del Turgnano pa do Latisane, Teora in Rivignana, kateri je prvi vihar prizanesel, je toča v četrtek pobila vse pridelke in pretrgala vse telefonske in telegrafske zveze.

Več kot sto platan in topolov je izruilo tudi v Zulianu in na cesti, ki vodi v Pozzuolo in tudi tu je bil zaujavljen promet za dlje časa. Razkrilo je tudi dosti hiš. Močno je bil dež in pihal hud veter tudi v Sv. Ivanu ob Nadiži, Buttriju, Fojdi, Ahtru in v Ne-

mehu.

Hudo neurje je zajelo tudi področje Čente, »Pedenmontane« in Cedada, kjer je izkoreninilo sadno in drugo drevje, podrlo in umičilo nešteto kop sena in pretrgalo telefonske zveze.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Velika škoda tudi v Jugoslaviji zaradi poplav

Nurje, ki je zajelo nekatere kraje Jugoslavije, posebno Bosno, južno Srbijo in Slavonijo, je prizadealo velikansko škodo. Po še nepopolnih podatkih znaša škoda, ki jo je povzročila nevija v Baranji in Slavoniji, nad milijardo dinarjev, na področju Leskovca nad osem milijard dinarjev, v okraju Doboj v Bosni okrog tri milijarde dinarjev. Na področju Kragujevca, kjer je nevija zajela okrog dvajset vasi, se ceni škoda na okrog tri milijarde dinarjev. Tu je toča potokla okrog 3700 hektarov koruze in drugih posevkov ter poškodovala okna in strehe na okrog 3000 hišah. Samo za popravila oken bo nujno potrebnih okrog 20.000 kvadratnih metrov stekla. Prizadetemu prebivalstvu so na tem področju razdelili kot prvo pomoč 50.000 komadov strešnikov za popravilo streh.

V Vojvodini so morali zaradi močnega deževja, ki je raznočilo zemljo, prenehati žetev ječmena in pšenice. Medtem se nadaljuje delo pri utrjevanju nasipov, da bi preprečili širjenje poplav. Najbolj kritično je še vedno pri Bojogradu, kjer je Donava predrala nasip in grozi s poplavom novih površin. Brez prestanka utrjujejo tudi tri obrambne linije pri Novem Sadu, kjer nevarnost še vedno ni minila.

Po najnovejših podatkih je v Vojvodini poplavljenih 50.000 hektarov njiv in skoraj 25.000 hektarov gozdne površine. Na tem področju je poplavljenih nad 4 tisoč hiš, od katerih se jih je skoraj 800 porušilo. Z ogroženega področja so izselili okrog 25.000 ljudi. Protifluzu in parafitusu so do sedaj cepili 150 tisoč oseb.

Delegacija SZDL Slovenije v Furlaniji

Delegacija glavnega odobora Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije je pod vodstvom dr. Jože Vilfana obiskala Trst, Gorico, Videm in še nekatere druge kraje v Furlaniji. Delegacija je s tem vrnila obisk predstavnikov deželnega tajništva Socialistične stranke Italije, ki so bili pred kratkim na obisku v Sloveniji.

Po svojem prihodu v Trst je imela delegacija razgovore z deželno delegacijo Socialistične stranke Italije, ki je delegaciji SZDL razložila značilnosti političnega in gospodarskega položaja v Italiji s posebnim ozirom na vlogo in pomen politike levega centra zlasti na področju gospodarskega načrtovanja ter na področju urbanih, šolskih in upravnih reform. Pogovori pa so se poleg tega nanašali tudi na vprašanje enotnosti vseh socialističnih sil v Italiji ter na druga vprašanja delavskega gibanja.

Po sprejemu obeh delegacij pri jugoslovenskem generalnem konzulu v Trstu sta skupno odpotovali v Tržič, kjer sta si ogledali pristanišče in nekatera turistična podjetja, nakar sta se podali v Sovodnje, Gorico in Čedad, kjer se je slovenska delegacija seznamila s krajevnimi predstavniki Socialistične stranke Italije in si ogledala kulturne in industrijske zanimivosti teh krajev. Po obisku v Vidmu in v Furlaniji sta se delegaciji vrnili v Trst, kjer sta si ogledali Tržaški sejem, nakar se je slovenska delegacija vrnila v Ljubljano.

Kakor obisk italijanske delegacije v Sloveniji je tudi ta obisk prispeval k boljšemu medsebojnemu spoznavanju in poglabljajušči stikov med SZDL Slovenije in med Socialistično stranko Italije na področju avtonomne dežele Furlanija-Julijskih krajina.

Iz Sovodenjske doline

Edina obrt v Nadiški dolini

Trčmun, rojstna vas našega velikega poeta Ivana Trinka, je menda edina vas v Sloveniji, kjer imajo razvito domačo obrt: izdelovanje grabelj. Nekdaj, in to še pred ne tolikimi leti, je v Trčmumu ni bilo družine, ki se ne bi ukvarjala s te vrste obrtjo, danes jih je pa samo še kakih dvajset. Ta tradicija, prinaša pridnem družinam kar lep dohodek, če pomislimo, da delajo grablje samo v zimskem času po vsem opravljenem delu. Seveda se loti dela celo družina od starega očeta pa do paglavcev, ki kaj radi z nožički trebijo in rezljajo palčice, ki bodo služile grabljam za zobe.

Izdelovanje grabelj pa ni tako enostavno, zahteva tudi precej spremnosti in dosti truda. Najprvo je treba imeti na razpolago kar tri vrste lesa: lesko, oreh in dren. Iz leske napravijo držaj, iz oreha grabljišče, ker mora biti nekoliko ukriyljeno, iz trdega drena so pa zobe.

V eni sezoni, to je pozimi, lahko izdelata ena družina tudi do 800 grabelj, če je družina številna pa seveda še več. Letos so jih prodajali na čedadskem trgu po 600 lir za komad. To je nizka cena, če pomislimo koliko truda je bilo treba vložiti vanje, a ker je bilo delo napravljeno serijsko in po vsem delu, to je v dolgih zimskih večerih, se vseeno izplača, ker je kmet iztržil v temelj letnem času, ko je v teku košnja, od 400 do 500 tisoč lir, torej toliko, kot bi mogel en družinski član poslati iz inozemstva, če bi tam delal celo leto. Zato bi se izplačalo posvečati mimogrede tej obrti, ki se jo lahko opravlja v krogu družine pri toplem ognjišču.

Grabelj pa ne prodajajo samo na čedadskem trgu, pošiljajo jih tudi v Trst in Gorico, kjer so še posebno iskane in pravijo, da so trčmunske grablje najbolj priročne in trpežne in zato ne marajo kupovati tovarniško izdelanih. Seveda bi imeli še več zaslужka, če bi se organizirali v zadružo. Tako bi bilo posameznikom prihranjenega tudi mnogo časa, ki ga morajo sedaj izgubljati s prodajo. Srečujemo jih po trgih in po vaseh, ko hodijo od hiše do hiše in jih morajo včasih dati tudi pod ceno ali pa izgubiti še endan, da prodajo zadnji par.

Iz Nadiške doline

SV. PETER

Mečana bo končno dobila cesto
Končno bo Mečana, mala vas špetarskega komuna, ki leži visoko u brjeju, le paršla do ceste, ki jo bo povezovala z dolino. Usa ta ljeta po uvojski so jim jo obečavali, a do realizacije ni an-

iz prve strani

Neurje v Furlaniji

peljave. V čentski okolici pa je toča uničila skoraj ves pridelek. Telefonski drogovci so padli na vlak, ki vozi iz Čedada v Videm in za več časa blokirali progo.

V hribih je v višini 2000 metrov zpadel sneg in povsod so se trgali plazovi, ki so za precej časa zaustavili promet na progi Trbiž-Videm. Plaz je zasul tudi železniško progo med Kluž in Dunjo v Zelezničnem kanalu, drug plaz pa je skoraj vzporedno zaustavil avtomobilski promet na državni cesti, ki veže Avstrijo s Furlanijo.

Tudi Rezija in Karnija sta utrpljeli doški zaradi neurja. V tej zadnji je nek hudočnik prestopal breg in prinesel s seboj mnogo naplavine. Še več drugih plazov se je utrgalo na pontebanski cesti med Možnico in Pontabljem.

Za poplave, ki so tako strašno prisadele gospodarstvo stotih družin, so se takoj začeli zanimati posamezniki in ustanove kakor tudi svet dežele Furlanije-Julijске Benečije. Prvi sestanek za ugotovitev škode se je vršil v Cervignanu in so se ga udeležili člani deželne vlade Antonio Comelli in vsi župani občin furlanske ni-

kul paršlò. Sadà je stato nakazu kontribut an z djeli bojo začel tele dni. Stroški za tisto djelo bojo znašali okuol pedeset milijonu lir.

Spet začel z djeli

Z djeli, ki so bla ustavljeni dva mjesca par gradnji nove srednje šole u Špetru, spet gre do naprej. Kar bojo končali, bojo začel z djeli drugega lota, ki bojo koštali več kot pedeset milijonu lir.

Narbujoša je špetarska gubanca

Na dan sv. Petra in Pavla, kar je bla u Špetru sagra, je bla poleg drugih prireditev, ki so trajale tri dni, tud pokušnja gubanc. Bla je prava gara med vasmi, katjera bo predstavila narljeušo an narbujošo. Use gubance so ble zlo dobre an zatuò se je komisjon, ki so jo sestavljali predsednik provincialne turistične ustanove Barbina an nekatjeri sindiki iz Nadiške doline, težkuo izrekla za narbujošo. Nazadnje so izbral tisto, ki jo je speku Eliseo Dorbolò iz Špetra an je ušafala parvi premijo; drugi premijo je ušafu Attilio Vogrič iz Hlodiča, tretji pa Giuditta Terezija iz Skrutowega.

PODBONESEC

Mali obmejni promet

Ceglih je bla mjesca junija zlo slaba ura, je biu mali obmejni promet skuoz prehode u naših krajih zlo dobar. Temu sevjeta dosti pomagajo razne olajšave, na primer odpad vize za tiste, ki

ostanejo u Jugoslaviji samo tri dni, an sadà zgleda, de bo promet še buojši, zaki je menjava denarja za italijanske državljane še ugodnejša (100 lir = 160 din). Takuò je bluo mjesca junija usega skupaj 15.625 prehodov, od tega 7.742 iz italijanskega kraja an 7.433 iz jugoslovanskega, poleg tega pa je blo še 450 prehodov z dvolastniško izkaznicno. Samo skuož blok parve kategorije u Stupci je blo 13.672 prehodov, potle skuož Most na Nadiži 260, skuož Robedijšče 358, skuož Polavo pri Čeplatiščih 332, skuož Solarje pri Dreki 494, skuož Klinac 142, skuož Most Mišček pa je blo 367 prehodov.

V Tarčetu je gorelo

Pred dnevi so muorli klicati u Tarčeto pompirje iz Vidma, zaki je gorelo u hiši Romana Specogne. Zavoj velike vročine so se užgale saje u kaminu an hiša je bla preca u plamenih. Zaki domaćini njeso mogli ugasit takuò velikega ognja, so poklicali na pomuoč pompirje iz Vidma. Specogna je utarpū kajšnih 300 taužent lir škode.

CEDAD

Parprave za festival na Nadiži

U Čedadu se že prapravljajo na festival, ki bo kot usako ljeto na Nadiži; ljetos bo med 31. julijem an 2. avoštom. Na festival bojo paršli tud njekšni znani italijanski pevci kot Gigliola Cinquetti, Betty Curtis, Corrado an njemški dvojčki Kessler.

Napovedane so tud tri folklorne skupine: jugoslovanska, avstrijska an italijanska. Sodeloval bo tud zabavni ansambel Surf, ki je s tolikšnim uspehom nastopil na festivalu u San Remu. Napovedanim izvajalcem se bojo sigurno pardružili še drugi, takuò de bo ljetošnji festival še buj privlačen kot druga ljeta.

Iz Terske doline

Umar je Silvana Micottis

Ne, ne moremo vjervati, ke to ne bo maj več med nami mladega anu legrega Silvana Micottisa. Še do učera se je zdèu zdròu, de bi obarnò goru, sraj e bi star kuj 24 ljet, a neizprosna bôu ne stala žeji dougo u njem skrita, de ga je potem kar hitro umorila. Silvana je žeji zguodaj okusu hraniak kruh eštera. Kot kualificiran murador e več ljet djelu u Šviceri u Losanni, kjer je tud zbul. Zdravu se je po švicarskih špitilih, a mu njeso mogli nič pomagati. Kvindiš dni pred smartjo je tju vidati še dan bôt svojo rojstno vas anu domače. Znanci so zbrali soute an ga poslali ta kiši z autoambulanco. Težko te bô umrjeti u cvjetu mladosti. K zadnjemu počitku so ga kompanjali usi paezani anu rože usjeh vasi so pokrile njegou zadnji duom.

VISKORSA

Koristi zadružnega hleva

Prejšnji teden so funkcionarji provincialne katedre za agrikulturo obiskali use kooperativne hleve u hribovskih krajih an itako so paršli še tu Viskoršo. Bli so kontenti, kar so vidali, de dobro funciona. An rjes, u usjeh štirih ljetih to nje blo u hlevu niti dneg pogina, nobednega primera tuberkoloze, pa še mljeka so dale krave rat. Lansko ljeto

je dala usaka krava 78.000 lir do nosa (mljeko kalkulajo 80 lir za liter).

Pa ne kuj tuò. Anjelé lahko konsumajo use seno sami, medtem ko so ga muorli dan bôt prodajati u planuro za dobar kup an so ga muorli učasih še ponujati.

To se špera, de bojo autoritačni iniciativi, de se nardijo kooperativni hlejiši še u drugih vaseh našega komuna, na primer u Platiščih, Brezjah an Tipani, kjer no majò dosti sena, krav pa kuaž malo, zaki so možje po svjetje.

TIPANA — Komun je sklenu, de bojo razširili an asfaltirali vaško cjesto, ki vodi u Gorenjem Trbilju u srednjem komunu. Napravili so dost škode na njivah, kjer raste ušenica an zatuò so škodo prijavili na komun.

F O J D A

Iz komunskega konsila

Pretekli teden se je riuni komunski konsil, de je diskutiral zlo importantne probleme, ki jih je trjeba nujno rešit. Takuò so sklenil, de bojo prosil za statralni kontribut an s tjem napravil cjele vrsto javnih djel. U gorskih vaseh bojo postrojil vodovode, u Čeneboli an u Podvratih pa bojo razširil tud britof. Na koncu pa so še liberal, de bojo podaljal termin komunske jagrovske rezerve do 31. decembra 1970.

Nov tečaj dinarja

Menjalnice in trgovska podjetja v Jugoslaviji, ki prodajajo blago za tuja plačilna sredstva, uporabljajo od 1. julija 1965 dalje nov turistični tečaj.

Turistični tečaji važnejših valut so naslednji:

Komadov	Turistični tečaj
Avstrijski šiling	1 3.846,15
USA \$	1 1.000—
Belgijski frank	100 2.000—
Francoski frank	100 20.254,96
Holandski forinti	100 27.624,33
Italijanske lire	100 160—
Zahodno nemške marke	100 25.000—
Norveška krona	100 14.000—
Švicarski frank	100 22.868,53
Švedska krona	100 19.330,40
Angleški funt	1 2.800—

Iz Kanalske doline

ZABNICE

Romarska pot na Višarje odprta

Na dan sv. Janeza Krstnika se je spet začela sezona za romarje na Višarje in bo trajalo vse do oktobra. Letos je bilo že prvi dan dosti romarjev, posebno dosti je bilo Slovencev iz Gorenjske in Koroške in iz Bele peči, precej pa je bilo tudi Avstrijev iz okolice Gradca. Na Višarje so prišli tudi novomašniki videmske nadškofije, med katerimi so bili tudi štirje iz Beneške Slovenije.

Letošnja zima je bila na Višarjih izredno dolga. Ceste so bile do 20. junija še polne snega in zato je bilo delo nekoliko otežkočeno. Župnišče je te dni dobilo tekočo vodo v sobe. Poleg hotela, ki je izredno moderno urejen, sta na Višarjih tudi dve romarski hiši, ki so jih letos obnovili in udobno opremili. Napravili so več restavracijskih del tudi okoli svetišča, ker je sneg odtrgal skoraj vse žlebnike in je udrla vлага v notranjost cerkve.

L.A.

RABELJ — Sindikati CGIL bodo organizirali za praznovanje medobčinskega praznika v Begunjah skupen izlet.

C E N T A

Pretekli teden so položili temeljni kamen za novi dom starih, ki ga bojo zgradil u Čenti u borgu Krida. Pravzaprav ne gre za nov dom, razširili bojo tega starega, takuò de bo lahko sprejel pod strjeho še enkrat tekaj starih ljudi.

Sv. Lenart

Divji prašiči v Jagnjedu

Ljudje iz Jagnjeda zadnje cajte zlo kumrajo zavoj divjih prašičev, zaki djlajo škodo na poj. Kumetu Natalu Cenčiu so razril uso njivo, kjer je rastu krompir an mu takuò nardil za nih 50 taužent lir škode. Radi bi videli, de bi jagri organiziral jago nanje, al pa de bi jih pregnal. Tle je puejo že samo po sebi slabu, zaki je zemja kamenita, an še tisto malo pardjelka jim uničujejo prašiči.

Cjeu trop prašičev so videl tud u Gorenjem Trbilju u srednjem komunu. Napravili so dost škode na njivah, kjer raste ušenica an zatuò so škodo prijavili na komun.

TAVORJANA

Kanalizacija u Mažerolah

Prejšnji teden je preuzeila njekšna impreza iz Čedada u apalt kanalizacijo u Mažerolah, ki bo koštala 9 milijonu 600 taužent lir. Tisto djelo je zarjes potrebito, zaki ob daženih dneh se tle kar pretaka gnojnica po poteh, kar sevjeta djela škodo tud hišam, zaki se prepojijo s smardičino an postanejo zatuò zatohle an nezdrave.

PRAPOTNO

Na zadnjem komunskem konsilu so med drugim sklenili, de bojo dali zgradit nov vodovod, zaki sedanji ne daje poljet zadost vode. Tisto djelo bo koštalo 42 milijon lir an bojo prosil za statralni kontribut.

A H T E N

U Subidu imajo športno škvadro

Na pobudo nekatjerih domačih pubov so u Subidu ustanovil športno nogometno zvezo, ki nosi ime « Associazione sportiva di Subit ». Kar je bla inauguracion igrišča je bla parjateljska nogometna partita s Cenebolo. Zmagal so puobje iz Subida za 5 : 2.

Otoc edgnali davčnega izterjevalca

Kaj takšnega se pa res ne dogodi vsak dan, kar se je dogodilo u Subidi prejšnji teden. Ko je prišel tje davčni izterjevalec, de bi zarubil u nekaterih družinah, ki niso plačale davkov, televizorje an druge reči, so ga nagnali vaški otroci. Niso se prav nič bali, čeprav sta davčnega izterjevalca spremiljala dva karabineri. Sedaj bo

VAŽNA TISKOVNA KONFERENCA

Za turistični razvoj v Soški dolini

Ureditev predelske ceste na tej in oni strani meje, da se bo razbremenil promet, ki postaja skoraj nemogoč po pontebanski cesti – V načrtu tudi žičnica na Kanin

Na Mostu na Soči je bila pred nedavnim tiskovna konferenca, ki jo je sklical Goriška turistična zveza s sodelovanjem občinskih skupščin Tolmina in Nove Gorice, da so razpravljalni o najvažnejših problemih turističnega razvoja v Soški dolini. Konferenco je vodil predsednik Goriške turistične zveze inž. Viktor Klanšček.

Razen novinarjev (bili so tudi od tržaškega radia) so bili prisotni tudi: član izvršnega sveta SR Slovenije Furlan, ki je podal zaključke konference, tolminski župan Skok in župan Nove Gorice Štrukelj ter še več drugih osebnosti gospodarskega, kulturnega in političnega življenga Soške doline.

Predsednik Klanšček je temeljito prikazal najvažnejša vprašanja v štirih točkah: Predelska cesta, vršiška cesta, žičnica na Kanin in Trnovski gozd.

Upoštevajoč, da poteka po Soški dolini cesta, ki se z odcepom pri Trbižu preko Predela povezuje z deželo Furlanijo-Julijsko Benečijo in Jadransko obalo in da je ta dolina ena najlepših in da bi se olajšal poletni promet od Trbiža proti Vidmu po pontebanski cesti, so predlagali in se obvezali, da bodo rekonstruirali in asfaltirali 13 km dolg del ceste, ki vodi s prelaza Predela v Bovec. Znano je tudi, da turisti iščejo krožnih poti, ker bi radi čim več videli. Soška dolina daje take možnosti, ker bi turisti iz severnih držav, ki prihajajo v Italijo lahko šli po eni strani notri in po drugi ven. Zato bi bilo potrebno, da bi tudi italijanske oblasti poskrbele za razširitev in asfaltiranje ceste na svoji strani, to je za približno 3 km ceste med Rabljem in Predelom. Glede tega so italijanske oblasti že izjavile, da so pripravljene izvesti to delo, če bo tudi Jugoslavija uredila cesto na svojem ozemlju. S tem predlogom se strinjajo tudi turistične ustanove Furlanijo-Julijsko Benečijo, ker so prepričane, da se bo z obojestransko ureditvijo predelske ceste rešila Gorica in Trst iz zaprtega kroga, če bi bil del premeta usmerjen po Soški dolini, ki je ena najlepših alpskih dolin v Evropi.

Glede ceste čez Vršič, ki je za turiste tudi velike važnosti, je bilo sklenjeno, da jo bo treba hitreje plužiti v zimskem in pomladanskem času in odstranjevati sproti eventualne zemeljske in snežne plazove.

Tretja točka je obravnavala gradnjo moderne žičnice na Kanin, za kar so že izdelani osnutki načrta

in bo stala več kot eno milijardo dinarjev. Ta gradnja bo v veliko pomoč vsem, posebno pa ljubiteljem gora, zlasti onim iz Furlanije, ker bodo imeli žičnico, ki jih bo popeljala na Kanin, skoraj pred vratimi. Ob postaji žičnice bodo na Kaninu zgradili tudi moderen hotel z velikimi kapacitetami, restavracijo, buffet itd.

Med tiskovno konferenco se je

tudi razpravljalo, da je potrebno asfaltirati glavno cesto čez Trnovo do Lokev in vse stranske poti, postaviti še več vlečnic za smučanje, povečati restavracijske kapacitete in urediti druge lokale tako v Lokvah kot v Trnovskem gozdu, ki privlačujejo ob vsakem letnem času tisoče tujih turistov, posebno onih iz Furlanije-Julijsko Benečijo.

Tekom julija in avgusta v Ljubljani

Poletne kulturne prireditve

V poletnih mesecih je Ljubljana že vrsto let prizorišče tradicionalnih poletnih kulturnih prireditv, pri katerih leto za leto sodelujejo poleg domačih ansamblov tudi priznani inozemski umetniki. Letošnje prireditve so že trinajste ter obsegajo — kakor v prejšnjih letih — bogat spored gledaliških predstav, koncertov in folklornih nastopov, ki se skozi dva meseca odvijajo v letnem gledališču oziroma v preddverju Križank in v atriju magistrata.

Letošnje XIII. poletne kulturne prireditve v Ljubljani so se začele 30. junija z otvoritvijo razstave spomenikov narodnoosvobodilne borbe ter predstavo opere Musogorskega «Boris Godunov» v izvedbi opernega ansambla Narodnega pozorišta iz Beograda. Prvi teden festivala je bil sploh posvečen operi ter so bili doslej uprizorjeni naslednji komadi: Verdijeva opera «Moč usode» v izvedbi beograjske opere, Soštakoviča «Katarina Izmajlova» v izvedbi zagrebške opere, Gotovčev «Ero z onega sesta» v izvedbi ljubljanske opere, Blacherjeva «Romeo in Julija» (prav tako v izvedbi ljubljanske opere) ter Puccinijeva opera «Turandot», ki jo je uprizoril operni ansambel iz Reke.

Operni spored letošnjih prireditv je bil zaključen s ponovitvijo Blacherjeve opere «Romeo in Julija» v izvedbi ljubljanskega opernega ansambla, nato pa se bodo zvrstili koncertni večer in folklorni nastopi Ljubljanska Schola Labacensis bo priredila koncert renesančne in zgodnje baročne glasbe, ansambel «Slovenski solisti» bo izvajal Vivaldijeve «Štriri letne čase», sledil bo nastop Ansambla meksikanskih pesmi iz Skopja «Magnifico», nato pride na vrsto indijski Državni ansambel narodnih plesov «Ram Gopal», ljubljanski

Collegium musicum bo priredil koncert sodobne sovjetske glasbe, kateremu bo sledil koncert Kraljevega moškega pevskega zboru iz Eupena v Belgiji, poleg tega bo nastopil folklorni ansambel «Tamburica» iz Amerike (kulturno-prosvetna skupina slovenskih izseljencev, ki živijo v Ameriki — opred.), ansambel salzburške akademije «Mozarteum» pa bo priredil dva koncerta, od katerih prvi bo posvečen mojstrom renesančne glasbe, drugi pa družabni renesančni glasbi.

Za mesec avgust pa so na spodu naslednje prireditve: nastop folklornega ansambla «Kolo» iz Beograda, koncert Dvorakovega kvarteta iz Pragi, nastopi škotskega ansambla narodnih plesov iz Velike Britanije, državnega ansambla «Balalajka» iz Sovjetske zveze in državnega folklornega ansambla «Hapaamonim» iz Izraela, svoj koncert bo imela skupina «Madrigal Singers» s Chapman Collega v Kaliforniji, ljubljanski ansambel Pro musica viva bo priredil koncert sodobne glasbe, zagrebško gledališče «Komedija» se bo predstavilo z opereto «Boccaccio» Franzo von Suppeja, sledil bo nastop državnega estradnega ansambla «Milian» iz Poljske, za zaključek pa bo ansambel Slovenskega ljudskega gledališča iz Celja uprizoril drame «Herman Celjski».

Z zadnjo predstavo 25. avgusta se bodo zaključile letošnje XIII. poletne kulturne prireditve v Ljubljani, ki bodo gotovo pritegnile veliko število domačih in tujih obiskovalcev. Začetek vseh predstav je ob 20.30 uri, vstopnina pa znaša od 200 do 1500 dinarjev, medtem ko je za prijavljene skupinske obiske (nad 20 oseb) posameznih predstav predviden popust v višini 10 odstotkov.

pustil ranilcu in če so ubijalcu odpustili sorodniki ubtega, je sodišče ubijalca oprostilo.

Kot povsod v Furlaniji in drugod, so bili tudi v Reziji zakonski odnosi v znamenju velike prostosti. Ker so določbe tridentinskega koncila, da se morajo poroke

Muško pogorje, ob vznožju pa je Njiva

sklepati v cerkvi, še niso uveljavile povsod in so oblasti še marsikaj spregledale, je veljala za pravo ženo tista, ki je živel z možem po obojestranski oblubi. Tako razmerje se je lahko razdrlo z navadnim sporazumom obeh strani in taka zakonca sta lahko tudi večkrat stopila in v novo zakonsko zvezo. Bolezenskega ljubošumja in južnjaškega «varvanja časti» takratni Rezija-

ZA DOBRO VOLJO

Rezjana breberco lovta

Dua Rezjana sta šla delčet ta od njih uasi, host sieč. Kr sta usiekla buku, sta zagledala breberco, ki je skakala od uarhà do uarhà, od drenà do drenà.

— Pogledi, sin, kaka liepà breberca. Žej trkaj dni, ki niesmà pokusla mesa.

— Jo muorma ujet, de jo ocurom.

— Ti jih na znaš loviti. Bieš če u uas po mast, padielo imama. Sin je pustu skiero an kanjac an je šu po mast tu uas.

Očà se je pliezú gor u buku. Ta pr tih prvih uarhà se je opoču an pogledal al je še breberca gor na uarho. Breberca je držala rep čez uarh an ga gledala kakujo se je maltru, kr se je pliezú. Ato je ostala an špegala, dok nje pršu skor gor do nje, anta zležeta gor u čimo, ta s čime če u konac uarkà anta skočila če u drugo buku. Rezjan je hodù za njo dok je mou, kr je šla če u to buku, je šu dol na tla an se spiezú tu drugo, kjer je bla breberca. Takuo je hodù za njo tudi tu drugi bukví an kr je skočila če u trečo je mislu:

— Ti na ku skačeš ta z dne bukve če u drugo. Paj kaj misliš kaj si ti? Ti pokažen jest kaj san. Te iman ujet tudi če bon muoru letat za tabo če do konca host.

Takuo je mislu an skoču ta z vrha! Pa ne pršu tu drugo buku, pač pa je padu dol na tla an se udaru tu hrbat. Kr je prnesu sin mast, mu jo je ponuju, de ocuore breberco, po oča mu je jau:

— Nes tle mast an namažni hrbat, de me na bo boliele, — an mu poviedu kakuo je lovju breberco.

LESICA AN UK

Lesica an uk sta šla kupe gledat za jiest. Po pot sta srečala dan pačalič, tu kateren je biu dan kos siera.

— Tle muorma najpruo uadò veléukat, — je jala lesica ukù, — anta boma ser jiedla.

Uk je ku začeu sriebàt uadò, paj lesica je počas z jezikam lèukala. Ukù je trebùh zmieran buj rastu, dok nie mou vič. Lesica tist cajt je prša do siera an ga sniedala anta so šli naprej. Blízko host je bla hiša, ki je imela grajo okuole an noter use puno kakoši.

— Tle muorma grajo preskočit, — je jala lesica, — če se čema najiest, — an skočila veselo čerries, ugrabla kakušo, ki je začela krelit, preskočila nazaj grajo an jo nesla u host.

Uk je biu še nimar lačan, kaj

če je biu napet od uadè, šu dno malo nazaj, zateutu, se zagnu an skoču. Pa trebùh je biu previč težak: nie mou preskočit graje an se je nastaknù gor na dan ku. Psi an gaspodar so čul kreli kakušo, ki jo je nesla lesica an prletel ta na mest. Gaspodar je uzeu ku an zmalatù ukà, de ga je ubù, ga sneu ta s kolà, ga obužu an mesuo dau psan za jiest an mačkan.

MUSELE AN GALETA

Na vestà kakuo so prše na sviet mušele? Uan povien paj jest.

Svet Job je biu bolan an usi so ga zapustil, še ženà ga je uarila če na gnuoj.

Svet Job je biu us gnjiu, zatuje je pršu njegà Anjuvac varuh ga troštat. Svet Job mu se je lamentu, de so ga usi zapustil an vegà jedo črvjè.

— Laj tle pogledi, — je jau Job, steagni rokò če pod pasko an venesu puno pest črvè.

— Popihni tu nje, — mu je jau Anjuvac varuh.

Job je popihù: tisti ki so šli gorprout so ratale mušele, ki so začele panj runat an med nosile tu anj, paj drugi črvjè, ki so padli dol na tla so ratal črvjè od galete, ki so se zavil tu bosul.

KORISTNI NASVETI

V omari, kjer imamo spravljeno perilo, nam bo prišla zelo prav vreča iz pisanega blaga, v katero bomo spravljali oprano perilo, ki smo ga pripravili za šivanje.

Vezake za čevlje (lači) niso drage, a se najraje takrat pretrgajo, ko se nam najbolj mudi. Če hočemo, da bodo bolj močne, jih moramo za nekaj časa potopiti v vrel kis.

Okenske šipe lahko lepo očistimo s kisovo vodo, jih nato speremo in zbrisemo še s čisto conjo.

Kadar pomivamo tla v hiši, nastane rad neprijeten duh, ki počasi izgine šele, ko se tla posuše. Lepo bo zadišalo, če vodi primešamo nekaj kapijic terpininovega olja.

Nylonsko srajce smete tudi prekuhati, samo ne preposta. Naj se ne kuha preдолго. Sicer jo pa perite z detergentom.

ni ne bi mogli razumeti. Obsojali so samo odnose med takimi sorodniki, ki se po kanonskem pravu ne bi mogli poročiti.

Gospodarske razmere Rezije so bile v 16. stoletju skromne, revne in se tudi pozneje niso mnogo zboljšale. Zemlja je bila last opatije v Muzcu, kamor je bilo potrebno plačevati najemnine, davke in druge terjatve. Okoli naselij so bile skromne površinske opplatne ali njivice, za katere je obdelovavec moral plačevati opatiji določeno najemnino. Ob koncu 16. stoletja pa so bili obdelovavci zemlje že v toliko prosti, da so lahko z oporoko ali oddajno pogodbo razpolagali z zemljishčem. Gastaldi so se zadovoljili, če so dobili določene najemninske zneske. — Med dokumenti v arhivu se najdejo tudi najemninske pogodbe, ki pa so v resnici samo kritje za posojilo. Tako pravi neki dokument, da je nekdo dobil posojilo in da bo do povračila glavnice plačeval letno 31 funtov sira, za kar služi kot jamstvo neka njegova njiva.

Skromne njivice pa niso mogle rediti vsega prebivalstva in niso niti predstavljale glavnega dohodka. Tega so nudili prostrani pašniki in gozdovi, katere so prebivalci skupno izrabljali. Reja živine - predvsem drobnice — in prodaja sira sta glavno rezjansko opravilo. Zato pa so čuvali svoje pašne pravice kot temelj svojega gospodarskega življenga. — Iz dokumentov izhaja, da je bil zato dolgotrajen prepir med Rezijo in Rezijuto. Vzrok temu prepiru je bilo dejstvo, da so možje iz Rezijute pobili nekaj ovc, ki so bile last prebivalcev iz Njive. Rezjani so se maščevali s tem, da so razdrli neko zgradbo, ki je služila za zatočišče pastirjem iz Rezijute (najbrž so razdrli sirarno).

(Nadaljevanje)

V Reziji pred 400 leti

1

V državnem arhivu — Archivio di Stato — v Vidmu je shranjen tudi arhiv jurisdikcije Muzac (Giurisdizione di Moggio), kamor je pripadala Rezija. Iz še neobjavljenih dokumentov mužaškega arhiva so povzeti naslednji podatki, ki osvetljujejo življenske razmere v Reziji pred 400 leti, to je v šestnajstem stoletju.

Takrat — v dobi grajsčakov — je bila oblast nad Rezijo v rokah samostana, oziroma opatije Muzac, od njenega vsakokratnega opata. Glede svetnih zadev je bil opat odvisen od Beneške republike, kateri je moral plačevati davke.

V Rezijo je hodil opat le poredkoma, ker je bilo potovanje neudobno. Iz dokumentov pa je razvidno, da se je opat udeležil vsakoletnega praznovanja sv. Rešnega Telesa. Ta praznik je veljal pri Rezijanih za glavnega in opatova prisotnost je še povečala svečanost.

Upravni red je bil v Reziji svojevrsten. Vsaka izmed štirih vasi je imela svojega gastalda in po enega zapriseženca. Imenovali so jih sami vaščani, a so po potrebovali potrditev opatovega zast

Se vuole sopravvivere e marciare con i tempi

IL COMUNE DI SAVOGNA PUO' EDEVE SVILUPParsi

Un fatto preoccupante : la popolazione quasi dimezzata - Togliere dall' isolamento tutti i centri abitati - La dura vita delle donne

Tipica abitazione della Valle di Savogna

(nostro servizio)

Di questi tempi, in cui la gente preferisce muoversi, avventurarsi per le ancora spesso impervie strade del territorio comunale di Savogna non è veramente agevole.

Anche per noi, che pur siamo pratici di queste parti, è stata impresa piuttosto faticosa il recarsi da l'una a l'altra borgata, ma siamo stati indotti per dare uno sguardo alle cose: per vedere insomma ciò che nel Comune si è fatto e più ancora quanto non si è fatto e che si avrebbe dovuto fare.

Come prima impressione si è che in ogni borgata montana — e così dicasi del fondovalle dove appunto giace il capoluogo, Savogna, con la sua sagoma ardita, pittoresca e invitante dal punto di vista panoramico — gli abitanti, in confronto dell'ultima nostra visita, risultano molto più radi. Insomma si ha subito l'idea di uno spopolamento notevole e preoccupante e che minaccia di aggravarsi ancor più se non si pone freno con mezzi adeguati, a cominciare dal creare fonti di lavoro in loco.

Statistiche alla mano, abbiamo rilevato che l'emigrazione sta purtroppo di continuo portando via da ogni località del Comune tutte le braccia valide a cominciare da quelle più giovani; ed a volte anche le donne se ne vanno lunghe le dure strade del mondo e perfino intere famiglie.

Ecco, alcune cifre riferentisi al 1921: presenze a Savogna capoluogo 432 (attualmente 279), a Masseris 571 (268), a Cepletischis 349 (201), a Matajur 553 (222). Ebbene tali cifre sono di per sé già sufficienti a confermare una situazione di fatto delle più preoccupanti.

Diciamo subito che Tercimonte è forse la località dove i disagi di ogni genere si fanno maggiormente sentire. Situato a 704 metri sul livello del mare, Tercimonte è l'unica località che manchi di un collegamento di autocorriere con Cepletischis, Masseris e Dus, borgate queste due ultime che parimenti reclamano un conveniente allacciamento tramite automezzi di linea.

Circa Cepletischis va sottolineato che in merito ai trasporti le difficoltà sono ancora peggiori che non altrove. Nei pressi di questo si può dire rassegnato paese abbiamo incontrato una donna — che pur giovane già rivelava sullo smunto viso e sul fisico depresso i tangibili segni di un precoce invecchiamento dovuto alla vita di lavoro, di stenti e di privazioni — con sulla schiena una gerla carica di merce. Procedeva a piedi e con evidente fatica.

— Dove va buona donna, con tutto quel peso sulle spalle? — le abbiamo chiesto.

— Vado a Cepletischis, pensate. E bisogna che vada lì, come del resto tutti noi di quassù, a vendere sul mercato, la mia merce se voglio prendere qualche lira per poter acquistare un po' di alimenti per me e per la mia famiglia.

— Non avete altre risorse oltre le patate e le castagne?

— Purtroppo, no; salvo qualche pezzettino di terra bastante per coltivare una qualche chilo di fagioli. Restano dunque le castagne il nostro maggior cespote anche se il bosco è fortemente ammalato. Ad ogni modo, per le castagne, se si pensa al tempo che si perde per la raccolta e per il trasporto al mercato, dove bisogna pur fermarsi a mangiare un boccone dopo tanta fatica, e a tutto il resto, il guadagno che si ricava non è neanche sufficiente a colmare il lato spese.

Qua e là abbiamo trovato qualche famiglia che oltre a qualche capo di pollame possiede anche qualche capo bovino o suino, ma si tratta sempre di poca cosa in rapporto alle necessità di vita di una famiglia.

A Losaz, sulla rotabile che mena a Matajur, abbiamo fatto altri incontri con donne e con vecchi; e tutti avevano l'aria melanconica e tutti ci esprimevano le stesse dolenti preoccupazioni, quelle preoccupazioni o meglio quei problemi di fondo che il nostro giornale ha sempre fatto presenti, e con la dovuta energia e vivacità, alle autorità competenti. Ed i problemi di

Losaz sono grosso modo i problemi di tutte le località del Comune.

Una sosta prolungata l'abbiamo fatta pure a Matajur che è il paese non solo più alto del Comune ma dell'intera Slavia Friulana. Qui esiste la sede parrocchiale che comprende le borgate di Sternizza, Barza, Franz, Lòsaz, Pechinie di Sopra e Pechinie di Sotto. Parroco è don Pasquale Gujon che da quasi vent'anni a Matajur dimostra con zelo paterno la propria missione di pastore d'anime.

Senza dubbio Matajur lo si può definire la perla delle convalle del Natisone. Infatti dall'alto dei suoi quasi mille metri si domina con lo sguardo non solo le meravigliose vallate circondanti ma perfino l'intera pianura friulana e in più il mare fino a Grado e Marano Lagunare. Il paese, operoso e accogliente, dispone inoltre di un albergo gestito da Giuseppe Zuanella, ed è circondato da svettanti abetaie che per i turisti, anche per quelli di piccolo cabotaggio, cioè per i più poveri, dovrebbero costituire altrettante meravigliose attrattive.

Il valico di Polava-Livek dev'essere di I. categoria

Ma quello che più colpisce il forestiero a Matajur è il monumento in cemento, raffigurante Gesù Cristo nell'atto di benedire le genti, che si erge maestoso nella piazza del paese proprio dinanzi alla chiesa. Il Cristo, del peso di varie tonnellate, venne trasportato a pezzi, ed a spalla, dal fondovalle in quanto allora, e precisamente nel periodo precedente la prima guerra mondiale, non esisteva strada alcuna e che fu realizzata soltanto sei anni orsono. Il monumento prima faceva bella mostra di sè nella piazza principale di Mortegliano, e fu ceduto ai parrocchiani di Matajur che lo avevano richiesto.

In sostanza da tutti i nostri sopraluoghi abbiamo tratto l'impressione, che in sostanza risponde a verità, che il territorio del Comune è ancora isolato e che per sollevare le popolazioni della vallata di Savogna dallo stato di disagio in cui versano necessitano misure radicali e urgenti, e prime fra tutte le seguenti:

1) Trasformazione a Polava del valico dalla seconda alla prima categoria, con prolungamento oltre confine, e fino a Luico, centro turistico e di sports invernali di primaria importanza, della linea automobilistica Cividale-Savogna-Cepletischis. In tal modo, oltre a coloro che, specie i contadini, attualmente beneficiano del « lasciapassare » concesso per il piccolo traffico locale, ne potranno beneficiare anche tutti coloro, e in ispecie gli udinesi ed i goriani, che amano gli sport invernali e che in Luico troverebbero il centro più vicino e più adatto a soddisfare le loro esigenze nel campo sciatorio. Diversamente, senza cioè l'istituzione del valico di prima categoria, i sciatori friulani sono costretti a percorrere non meno di cento chilometri per raggiungere il campo di scivolo più vicino; e in tal modo anziché registrare un miglioramento nel settore turistico, ci si troverebbe a lamentare un sicuro peggioramento a tutto danno dell'economia locale.

2) Favorire l'incremento turistico nelle zone più adatte e stanziare fon-

di per la creazione di una adeguata attrezzatura alberghiera che ora manca del tutto.

3) Provvedere per un vasto rimborso anche per impedire il continuo cadere di frane che tiene in affannoso allarme le popolazioni.

4) Ricerare totalmente il patrimonio zoologico e costruire moderne stalle sociali in ogni borgata sul tipo di quelle realizzate in Carnia e altrove.

5) Sistemazione delle strade esistenti; collegare tra loro tutte le borgate del Comune; intensificare l'edilizia.

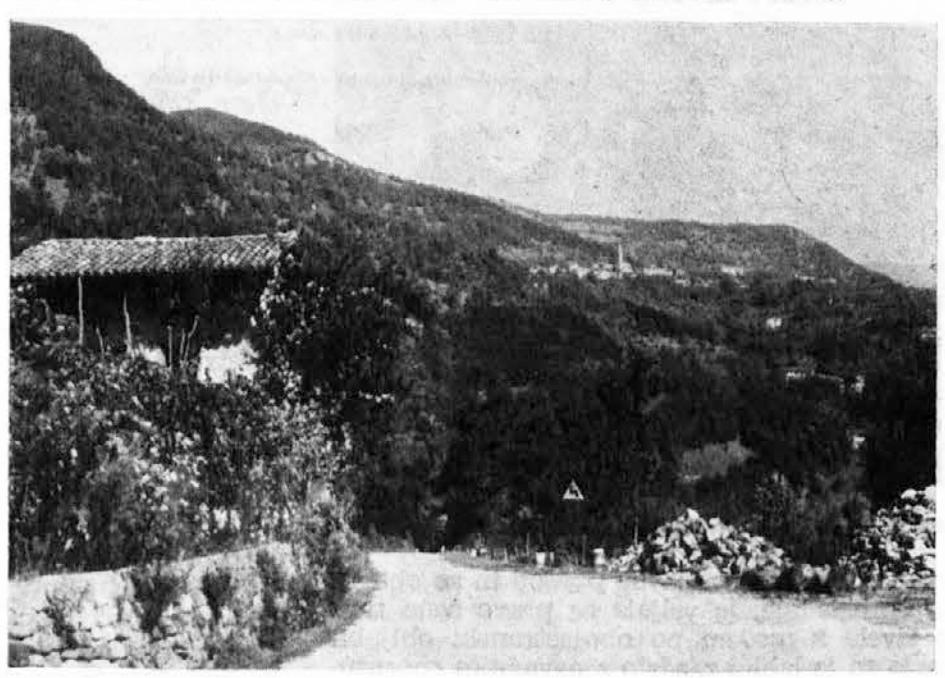
6) Istituire a Savogna una scuola professionale.

7) Come prima misura antiemigrazione favorire la creazione nel fondovalle di una conveniente industria che occupi la manodopera locale.

Concludendo, non possiamo esimerci dal riferire che l'attuale Amministrazione del Comune di Savogna, pur con gli esigui mezzi a disposizione, sta cercando in ogni maniera di sanare nel limite del possibile una situazione economica e generale che le passate Amministrazioni, fatta qualche rara eccezione, per una ragione o l'altra, poco hanno contribuito a risolvere.

Una delle eccezioni è costituita dalla Giunta precedente (Sindaco cav. Antonio Vogrig) il cui maggior merito sta nell'aver provveduto all'asfaltatura delle strade Savogna-Matajur e Savogna-Cepletischis-Masseris e nell'essersi battuta con lodevole decisione affinché i reali bisogni dei cittadini della vallata di Savogna venissero presi in considerazione e realizzati.

Pertanto di buon auspicio è la recente visita fatta dall'Assessore regionale all'Agricoltura avv. Antonio Comelli — che è delle nostre parti, e precisamente di Nimis, Comune mistilingue della Val Cornappo, e che conosce più di altri la vera precaria situazione della Slavia Friulana — in varie località del Comune di Savogna ed alle cui popolazioni l'avvocato Comelli ha garantito il proprio interessamento sia per quanto riguarda la rinascita economica della montagna che la sistemazione della rete stradale.

La strada della Valle di Savogna - In alto, a destra, la borgata di Verassino

Particolare della città di Udine con la Loggetta di S. Giovanni e il Castello — Sul fondo si staglia maestoso il superbo gruppo del Canin che, con la nuova modernissima funivia, da Udine sarà possibile raggiungere in meno di un'ora

INTERESSANTE CONFERENZA STAMPA

PER L'INCREMENTO TURISTICO NELLA VALLE DELL'ISONZO

Sistemare nei due versanti la strada del Passo del Predel per alleggerire il traffico turistico che sta diventando impossibile sulla Pontebbana-Progettata una funivia sul Kanin

A Most na Soči è stata tenuta di recente, da parte dell'Unione Turistica del Goriziano e sotto gli auspici dei Comuni di Tolmin e di Nova Gorica, una conferenza stampa, guidata dall'ing. Viktor Klanjšček presidente dell'Unione Turistica del Goriziano, che aveva per tema i problemi più importanti per lo sviluppo turistico della Valle dell'Isonzo.

Tra i presenti, oltre ai giornalisti (vi erano anche quelli della RAI di Trieste), notati: Furlan membro del Governo della Repubblica Socialista della Slovenia, che ha tirato le conclusioni della conferenza, Skok e Strukelj rispettivamente Sindaci di Tolmin e Nova Gorica, e molte altre personalità del mondo economico, culturale e politico dei Comuni della Valle dell'Isonzo.

Le tesi della conferenza sono state ampiamente illustrate dall'ing. Klanjšček. Esse si compendiano in quattro punti: 1) Strada del Passo del Predel; 2) Passo del Vršič; 3) Funivia sul Kanin; 4) Selva di Trnovo.

Tenuto conto che la Valle dell'Isonzo è attraversata dalla strada che dipartendosi dal Passo del Predel collega il Friuli-Venezia Giulia, e che essa Valle è una delle più accoglienti e più meravigliose sotto ogni punto di vista, allo scopo di alleviare in parte l'intenso traffico estivo da Tarvisio al mare lungo la Pontebbana, si è proposto e preso l'impegno di ampliare e asfaltare il tratto di strada, lungo 15 km., che dal Passo del Predel porta a Plezzo. Bisognerebbe però, per fare opera veramente vantaggiosa a favore dei turisti di ogni Paese, sia per quanto riguarda l'alleggerimento del traffico, che è veramente, per l'eccessivo ingorgo, impossibile e che costringe a notevoli perdite di tempo per la lentezza della marcia, sia per quanto riguarda il desiderio del turista di seguire un diverso itinerario, o seguirne uno nell'andata e uno nel ritorno, che le autorità italiane provvedessero a

loro volta ad allargare ed asfaltare il tratto di strada di loro pertinenza: circa tre chilometri tra Raibl e Passo del Predel. A questo proposito però le autorità italiane hanno già informato che sono disposte a farlo qualora la Jugoslavia faccia altrettanto nel proprio versante. Su quest'ordine di idee del resto si trovano d'accordo anche i circoli turistici del Friuli-Venezia Giulia in quanto convinti che con la reciproca sistemazione della strada del Predel si dà modo, specie a Gorizia e Trieste, di uscire dal rispettivo isolamento turistico qualora effettivamente parte del traffico venisse incanalato per la Valle dell'Isonzo che, ripetiamo, è una delle più suggestive e incantevoli d'Europa.

Circa la strada del Passo del Vršič, che per il forestiero costituisce ugualmente un'attrattiva di schietto godimento, è stato predisposto di provvedere con maggiore rapidità e ampiezza allo sgombero della neve e di eventuali frane durante il periodo invernale.

Il terzo punto comprendeva la costruzione di una modernissima funivia sul Kanin ed in proposito risulta già fissata una somma superiore a miliardo di dinari. Questa funivia senza dubbio costituirà un vero regalo per tutti specialmente per gli amanti della montagna; e tra questi i più favoriti saranno i Friulani avendo la funivia quasi a portata di mano. Alla stazione di arrivo della funivia sorgerà un manufatto di grande capienza ove troveranno posto un albergo, un ristorante, un bar e sale di lettura.

Durante la conferenza si è pure discusso sulla necessità di provvedere sia alla sistemazione della strada Trnovo-Lokve che al miglioramento edilizio di entrambe le località che, per il grande bosco unico nella zona, richiamano in ogni stagione migliaia di turisti stranieri e la maggior parte di quelli del Friuli-Venezia Giulia.

SVEČKE
AVTOELEKTRO
TOLMIN

garancija
brezhibnega
delovanja
motorja!

REX
Industrie A. ZANUSSI
PORDENONE (Udine)

HLADILNIKI - TELEVIZORJI - PRALNI STROJI - ŠTEDILNIKI
 VELIKE KUHINJSKE, PRALNE IN HLADILNE NAPRAVE ZA
 HOTELE, KOLEKTIVE IN RESTAVRACIJE